

ՄԱՅՐԵՆԻԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՄԵԹՈԴԻԿԱՅԻ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

**(Ձուլիետա Գյուլամիրյան, Մայրենիի ուսուցման մեթոդիկա,
Ե., Չանգակ, 2018թ., 344 էջ)**

Լույս է տեսել մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Ձուլիետա Գյուլամիրյանի «Մայրենիի ուսուցման մեթոդիկա» ուսումնական ձեռնարկը մանկավարժական բուհերի՝ տարրական դպրոցի ուսուցիչներ պատրաստող բաժինների ուսանողների, տարրական դասարանների ուսուցիչների, ինչպես նաև կրտսեր դպրոցականների կրթադաստիարակչական հիմնախնդիրներով զբաղվող մասնագետների համար:

Հեղինակն անդրադարձել է տարրական դպրոցում «Մայրենի» դասընթացի չորս հիմնական խնդիրներին, դրանց լուծման ուղիներին.

1. Ի՞նչ սովորեցնել տարրական դպրոցում ստեղծված դասագրքերով:

2. «Ինչպե՞ս սովորեցնել» հարցի ոլորտում դիտարկվում են մանկավարժության մեջ ընդունված սկզբունքները, ավանդական և ժամանակակից

մեթոդները, եղանակները, հնարները, մոտեցումները, կիրառվող վարժությունների համակարգերը, որոնք այսօր արդյունավետորեն կիրառվում են ուսումնական գործընթացում:

Հեղինակն «Ինչպե՞ս սովորեցնել» հարցի շրջանակում չափազանց կարևորում է ուսուցման գործընթացում իրականացվող աշակերտական նպատակները:

1. «Ե՞րբ սովորեցնել» հարցի պատասխանի հիմքում ընկած են սովորողների տարիքային առանձնահատկությունները:

2. Ինչո՞ւ այդպես և ոչ մեկ այլ կերպ սովորեցնել: Այս խնդիրների լուծման համատեքստում նախատեսված են այն չորս հիմնական ուղղությունների լուծման մեթոդական ուղիները, որոնք ներկայացված են քառամյա տարրական դպրոցում մայրենիի առարկայական ծրագրով: Դրանց համապատասխան՝ ուսումնական նյութը ներկայացված է հետևյալ բաժիններով.

1. **Գրաճանաչության մեթոդիկա**
2. **Բացատրական ընթերցանության մեթոդիկա**
3. **Քերականության ուսուցման մեթոդիկա**
4. **Խոսքի զարգացման մեթոդիկա**

Նշված չորս բաժիններում ներկայացված են տարրական դպրոցում մայրենիի դասավանդման գործընթացի օրինաչափությունները, սկզբունքները, մեթոդները, միջոցներ ու տեխնոլոգիաները, ինչպես նաև դրանց ընտրության մանկավարժահոգեբանական սկզբունքները, հայոց լեզվի ուսուցման գործընթացի տեսությունն ու պրակտիկան:

«Գրաճանաչության մեթոդիկա» բաժնում հեղինակը ներկայացնում է հայ դպրոցում պատմականորեն կիրառված գրաճանաչության պատմական մեթոդները և դրանց՝ այսօր էլ շահեկանորեն կիրառելի գրաճանաչության տարրերը:

Գրաճանաչության ժամանակակից մեթոդներին անդրադառնալով՝ Ջ. Գյուլամիրյանը Նորովի և Ներկայացնում վերլուծական-համադրական հնչույթավանկային և հնչույթաբառային մեթոդների առավելություններն ու դրանց կիրառման մեթոդական ինքնատիպությունը վաղ կրթության պայմաններում:

Ջ. Գյուլամիրյանը օրինաչափորեն խմբավորել է գրաճանաչության գործընթացի այն առանձնահատկությունները, որոնց իմացությամբ միայն կարելի է արդյունավետորեն և նպատակասլաց կեպով իրականացնել 6 տարեկան երեխաների կրթադաստիարակչական գործընթացը:

Կարևորելով դպրոց ընդունվող երեխաների ուսումնական գործունեության պատրաստականության մակարդակը՝ ձեռնարկում ներկայացված են այն հիմնական բնութագրիչները, որոնցով պայմանավորված են առաջին դասարանցու հիմնական հաջողությունները: Դրանց համախմբում հեղինակը մասնավորապես կարևորել է երեխայի՝

1. խառնվածքն ու բնավորության առանձնահատկությունները,
2. ճանաչողական հետաքրքրությունների շրջանակը,
3. միջանձնային հարաբերությունները տարեկիցների հետ,
4. ուսումնական-աշխատանքային կարողությունները,
5. գեղագիտական հետաքրքրություններն ու կարողությունները,
6. հոգեկան գործընթացների զարգացածության աստիճանը և այլն:

Վեց տարեկան երեխաների կարդալու, գրելու նախնական կարողությունների ձևավորման գործընթացի արդյունավետությունը Ջ. Գյուլամիրյանը պայմանավորում է երեխայի հնչյունային լսողության զարգացման մակարդակով և ներկայացնում է այդ կարողության զարգացման մեթոդական քայլաշարը:

Բժախնդիր մանրակրկիտությամբ է ձեռնարկում ներկայացված տառուսուցման և կարդալու տարրական կարողության ձևավորման մեթոդական շղթան, այդ ընթացքը խաղերով և փոխգործուն մեթոդներով կազմակերպելու անհրաժեշտության հիմնավորումն ու կազմակերպման հետաքրքրաշարժ ձևերը:

Դասագրքի առավելությունների շարքում կարևորում ենք տեսության և գործնականի կապի ապահովման հեղինակի միտումը. մեթոդիկայի բոլոր բաժիններում ներկայացված են ոչ միայն քննարկվող մեթոդների գիտական հիմնավորումները, այլև ուսուցման գործընթացի արդյունավետությունը բարձրացնող դիդակտիկ խաղերը, փոխգործուն մեթոդները, զույգերով ու խմբային, նախագծային ու որոնողական գործունեությունն պահանջող առաջադրանքներ:

Երկրորդ՝ «Ընթերցանության մեթոդիկա» բաժնում ներկայացվում են ընթերցանության խնդիրներն ու նպատակները տարրական դասարաններում, բացատրական ընթերցանության մեթոդի հիմնական բաղադրամասերը և գրական տարբեր ժանրերի ուսումնասիրման գործընթացի առանձնահատկությունները:

Յեղինակը մանրամասն ու հետաքրքիր հարցադրումներով է ընթերցողի ուշադրությանը ներկայացնում ԽԻԿ համակարգով կազմակերպվող մայրենիի դասի բաղադրիչները, դրանց արդյունավետությանը նպաստող փոխգործուն մեթոդական հնարների կիրառման մեթոդիկան: Նա առաջարկում է նաև բնագիր ընթերցմանը նպաստող կարդալու տարրական կարողության ձևավորման միջոցներ ու հնարներ, ինչպես նաև ներկայացնում կարդալու որակական հատկանիշների մեթոդական հնարներ:

«Մայրենիի ուսուցման մեթոդիկա» բուհական ձեռնարկում կարևորվում են «Աշխատանք բնագրի շուրջ» խորագրով ներկայացված ծավալուն ցուցումները, որոնք

դիտարկվում են հինգ հիմնական ուղղություններով: Այդ ուղղությունների շուրջ աշխատանքը հեղինակն առաջարկում է իրականացնել ոչ թե որպես մայրենիի դասի առանձին բաղադրիչ, այլ վերլուծահամադրական գործընթաց, որի խնդիրները լուծվում են ոչ միայն կարդալու և կարդացածը վերարտադրելու, բառային աշխատանքի երեք նպատակները լուծելիս, այլև մայրենիի դասի բոլոր փուլերում:

Այդ խնդիրների լուծման համար ևս Չ. Գյուլամիրյանն առաջարկել է ուսուցման ժամանակահատվածի մեթոդներ ու հնարներ՝ դրանց կիրառման նպատակներն ու ձևերը համապատասխանացրելով ԽԻԿ համակարգով կազմակերպվող մայրենի դասի կառուցվածքին: Մայրենիի ուսուցման մեթոդիկայում ուշագրավ նորություն է գրական տարրական գիտելիքների ուսումնասիրման ու յուրացման մեթոդական համակարգի ներկայացումը, որը ևս հեղինակն առաջարկում է կազմակերպել անձնակողմնորոշված կրթության համատեքստում: Մեթոդական այս մոտեցումների համակարգը տարրական դպրոցում դասավանդող ուսուցիչներին կօգնի իրականացնելու չափորոշչահեն կրթություն, քանի որ աշակերտների կողմից գրական տարրական գիտելիքների իմացությունը չափորոշչային պահանջ է:

Մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում ընթերցած ստեղծագործության բովանդակությունը պատմելու ուսուցման մեթոդիկան: Պատմելու տեսակները, որոնք ներկայացված են եղել ավանդական մեթոդիկայում, Չ. Գյուլամիրյանն առաջարկում է կազմակերպել փոխգործուն մեթոդական հնարների կիրառմամբ, որոնք մեծապես կնպաստեն հասկանալով պատմելու և կապակցված խոսքի զարգացմանը:

Կարևորում ենք մասնավորապես հարցաշար կազմելու, հարցաշարով պատմելու կարողությունների ու մեթոդների զարգացման ներկայացումը, որը վաղ կրթության պայմաններում դժվարություն է ներկայացնում: Ի թիվս պատմելու ավանդական տեսակների՝ Չ. Գյուլամիրյանն առաջարկել է նաև «Պատմել որպես մասնակից» և «Պատմել որպես ականատես» տեսակները, որոնք նպաստում են առաջին և երրորդ դեմքով պատմելու՝ աշակերտների կարողության ձևավորմանը:

Ուշադրության է արժանի նաև ձեռնարկում քննարկվող «Բնագիր, կառուցվածքը» թեման: Այդ թեմայի իմացությունը ուսուցչին մեծապես կօգնի բարձրացնել նաև «խոսք և հարորդակցություն» դասերի արդյունավետությունն ու հետաքրքրությունը:

Հեղինակը բավականին մանրամասնորեն ու հետաքրքիր մեթոդներով է կարդացողի ուշադրությանը ներկայացնում հեքիաթի, պատմվածքի, ոտանավորի, առակի, առածների, ասացվածքների, շուտասելուկների և սուտասելուկների դասավանդման մեթոդական շղթան: Այս բաժնի բոլոր թեմաներն ավարտվում են դրանց գիտակցական յուրացմանը և մտապահմանը նպաստող ակտիվ մեթոդների ներկայացմամբ:

«Քերականության մեթոդիկա» բաժնում հեղինակն անդրադառնում է մայրենիի ծրագրով նախատեսված լեզվական տարրական գիտելիքների ու կարողությունների յուրացմանը նպաստող մեթոդներին:

Լեզվական տարրական գիտելիքների ուսումնասիրության գործընթացը Չ. Գյուլամիրյանը ներկայացնում է երկու փուլով՝ լեզվական նախագիտելիքների ուսումնասիրում և լեզվական տարրական գիտելիքների ուսումնասիրում: Ընդ որում, կարևորվում է գործնականության սկզբունքի ապահովումը: Ձեռնարկում առաջադրված են վարժությունների տեսակներ և մեկնաբանված դրանց առանձնահատկությունները, համակարգվածությունն ու կիրառման գործընթացի ինքնատիպությունը:

Մեր մանկավարժական փորձը, ուսումնասիրությունները, ուսուցիչների հետ հարցազրույցները վկայում են այն մասին, որ աշակերտները սիրում են լեզվական վարժությունների կիրառումը: Խմբավորելուց ու համակարգելուց բացի հեղինակը կարծում է, որ լեզվական վարժություններ կատարելիս պետք է կարևորել այդ

գործընթացում աշակերտների ինքնուրույնությունն ու ակտիվությունը, ստեղծագործական-որոնողական գործունեությանը:

Ինքնատիպ ու արդիական մոտեցումներով են ներկայացված **«խոսքի զարգացում»** բաժնի տեսական դրույթներն ու դրանք գործնականում իրականացնելու մեթոդները: Այս բաժնի գիտական սկզբունքներն ու դրանցից բխող տեսական ու գործնական ցուցումներն ըստ էության ուշագրավ ու կիրառելի են տարրական դպրոցի բոլոր դասարաններում: Մենք մասնավորապես արժևորում ենք սովորողների գրավոր խոսքի զարգացմանը միտված հեղինակի մեթոդական համակարգն ու վարժություններին ներկայացվող պահանջները: Գյուլամիրյանը համոզված է, որ տարրական դպրոցում գրավոր աշխատանքի բոլոր տեսակներն էլ պիտի ունենան ուսուցողական նպատակներ և իրականացվեն հենց այդ նպատակին հասնելու մեթոդական քայլաշարով:

Հետաքրքիր ու բովանդակային գծակարգերով են ներկայացված խոսքի տեսակներն ըստ գործառնությանի ու նշանակության: Տրված է պատմողական, նկարագրական, դատողական և գնահատող խոսքի ուսուցման մեթոդական շղթան, ինչը նպաստում է սովորողների պատմելու, խոսք կառուցելու կարողությունների զարգացմանը:

Սովորաբար մեր տարածաշրջանում թույլ է զարգացած սովորողների բանավոր խոսքը: Հեղինակը տալիս է բանավոր խոսքին ներկայացվող պահանջները, կրտսեր դպրոցականի բանավոր խոսքի զարգացման համապատասխան մեթոդները, խոսքի որակական հատկանիշները:

Բավականին մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում կրտսեր դպրոցականների բառապաշարի զարգացման մեթոդները: Մեր մանկավարժական փորձն ու ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ այն ուսուցիչները, որոնք իրենց դասագործընթացում պարբերաբար կիրառում են այդ մեթոդները, արձանագրում են փայլուն արդյունքներ:

Կրտսեր դպրոցականների խոսք կառուցելու կարողությունը հմտության վերածելու նպատակով Ջ. Գյուլամիրյանը ներկայացնում է խոսքային վարժությունների տարաբնույթ ու հետաքրքիր տեսակներ:

Արժևորելի է նաև կրտսեր դպրոցականների ուղղագրական կարողությունների ձևավորման մեթոդիկան, որ ներառում է.

- **Ուղղագրական հմտությունների ձևավորման մեթոդները,**
- **Ուղղագրական վարժությունների համակարգը:**

Եական է նշել ու կարևորել, որ Ջ.Գյուլամիրյանի «Մայրենիի ուսուցման մեթոդիկա» բուհական ձեռնարկով են աշխատում ոչ միայն Հայաստանի և Արցախի Հանրապետությունների ապագա մանկավարժներն ու տարրական դասարանների ուսուցիչները, այլև Սփյուռքի հայկական դպրոցներում աշխատող մեր գործընկերները:

Աննա Պետրոսյան

Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ